

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за академичната длъжност „доцент“

в професионално направление 1.2.Педагогика

(Теория на възпитанието и дидактика),

обявен в ДВ бр. 54/21.06.2013 год., от Медицински университет - Плевен

с единствен кандидат *гл.ас. д-р Искра Цанкова Петкова*

Рецензент: *проф.д-н Дора Левтерова* от ПУ „Паисий Хилендарски“, член на
научното жури

1. Общи положения и кратки биографични данни за кандидата.

Искра Петкова е родена на 01.08.1956 г. От 1993 г. е магистър от Великотърновски университет “Св. св. Кирил и Методий” по предучилищна педагогика, от 2006 г. е магистър по социални дейности от Софийски университет “Св. Климент Охридски”. Притежава II професионална квалификационна степен и следните специализации: „Развитие на умения за независим живот“ /2007 г./ от СУ “Св. Климент Охридски”, Департамент за информация и усъвършенстване на учители; „Социални услуги на деца и семейства в риск“ /2009 г./ от Център за професионално обучение към Институт па социални дейности и практики, гр. София. Работила е като учител и директор на Дом за деца, лишени от родителски грижи. От 2009 г. е доктор по Научна специалност 05.07.01 “Теория на възпитанието и дидактика”, а от 2011 г. е главен асистент в МУ – Плевен.

2. Научна дейност

Общият брой на научните трудове на гл.ас. д-р Искра Петкова е 53, като 15 са публикации в чужбина, 33 в български печатни издания, автореферат на дисертационен труд за ОНС „доктор“, 2 монографии, 1 учебник и един наръчник.

В обявения конкурс Петкова участва с 47 научни труда, несвързани с докторската дисертация. От тях самостоятелните публикации в чужди научни списания са 3; публикациите в научни списания в България са 11 като д-р Петкова е първи съавтор в една от тях, а останалите са самостоятелни; публикациите в рецензирани научни сборници са 29, в 9 от тях са в чуждестранни издания, а 20 в български. Д-р Петкова е автор на две монографии, един учебник и един наръчник /в съавторство/. Едната от монографиите е издадена на руски език от издателство LAP LAMBERT Germany.

В справката, предоставена от Медицинската библиотека на МУ Плевен съобразно прегледани de visu е видно, че цитиранията са 10 в български издания и 2 цитирания в чужди издания, като са изключени дублираните данни и автоцитиранията.

3. Учебно-преподавателска дейност

Учебно-преподавателската дейност на д-р Петкова е съобразена с професионалните й компетентности получени от практиката и получените образователни квалификации. През последните три учебни години, Петкова е участвала в разработване на учебни програми, изнасяне на лекционни курсове, провеждане на

учебни упражнения и семестриални изпити в специалност „Социални дейности“, по следните учебни дисциплини: „Обща педагогика“, „Социална педагогика“, „Социална работа с деца и младежи от рискови групи“, „Организация и методи на работа на социалния работник“, „Психология на аномалното развитие“, „Качество и стандарти в социалната работа“, „Специална педагогика“, „Преддипломен стаж“, „Учебна практика“. Средната часова натовареност за последната учебна година е 380 часа /по справка от УД на МК/ в Медицински университет. Д-р Петкова взема активно участие в учебния процес и в Педагогически колеж – Плевен, като учебно-преподавателската ѝ ангажираност е свързана с преподаване на учебните дисциплини: „ИПБО“, „Увод в педагогиката“, „Теория на възпитанието и дидактика“, „Семейна педагогика“ в специалностите: „Начална училищна педагогика“ и „Предучилищна педагогика и английски език“ с аудиторна заетост през учебната 2012/2013 г. от 255 часа и 162 изпитани студенти. Петкова има издаден учебник по Социална педагогика. Участва в провеждането на семестриални изпити /за последната година изпитаните студенти са 75 - по справка от УД на МК/, разработила е 14 учебни програми за специалности: „Социални дейности“, „Предучилищна педагогика с чужд език“, „Начална училищна педагогика с чужд език“ към МУ – Плевен, Медицински колеж – Плевен и Педагогически колеж – Плевен. Притежава професионална квалификация „Социален работник“ /3 от тях в съавторство/ и тестове по 4 учебни дисциплини.

Въпреки палитрената представеност на преподаваните учебни дисциплини, категорично може да се уточни, че те са в спектралната многопластова фокусираност на холистично представяне на педагогическото научно и теоретично познание.

Д-р Петкова притежава организационни компетентности, които са видни от участието в научни съвети и комитети като: научен секретар на XI Национална научна сесия за студенти и преподаватели, Плевен, 25 - 26 октомври 2012 г.; заместник председател на XII Юбилейна Национална научна сесия за студенти и преподаватели, „65 години Медицински колеж -Плевен“, 10-11 октомври 2013 г.; секретар на четвърто тематично направление „Саморазвитието на професионалиста и гражданина в условията на университетското образование“ на Международна научна конференция на тема: „Педагогически основи на формирането на гражданина и професионалиста в условията на университетското образование“, Китен, 2 - 6 септември 2012 г.

5. Изследователска дейност, научни и образователни проекти

Д-р Петкова е участвала в 7 проекта с международно финансиране и в 1 програма по български и европейски грантови схеми. В дейности по проекти проличават уменията на Петкова да ръководи, обучава и работи в екип, както и да се включва ефективно в търсенията и решаването на актуални проблеми в образованието и в социалната сфера.

6. Друга професионална активност

Д-р Искра Петкова е участвала в 14 конференции, като една от тях е в Полша, 11 в страната, от които 5 с международен и 6 с национален характер, както и в 2 семинара с национално значение.

Петкова е член на Съюза на учените в България /Диплом за членство от 26.10.2012 г./.

7. Основни научни и приложни приноси в публикациите

Проблематиката на научно-изследователската работа на Петкова може да се обобщи в пет основни направления:

- ✓ Реализиране на теоретико-практически изследвания и интерпретации на дейностите с деца, лишени от родителска грижа. Разработване и апробиране на модел за социална адаптация и ресоциализация на децата настанени за отглеждане и възпитание в Дом за деца, лишени от родителска грижа.
- ✓ Разработване на система за перманентна квалификация и професионална мотивация на специалисти, работещи с децата, лишени от родителска грижа.
- ✓ Въвеждане на теоретико-практически иновации в образователния дизайн на бъдещи социални педагози и социални работници.
- ✓ Интерпретиране на теоретични аспекти на професионалното обучение по професията “приемен родител”, както и казуистично определяне на необходимостта от единни стандарти в професионалното обучение.
- ✓ Обосноваване на теоретичните и приложни аспекти на социално включване на младежи и възрастни хора от рискови групи, както и разработване на нови пространства за социално приемане.

Във визираните направления, които са обособени в публикациите на д-р Петкова могат да се прецизират следните приноси:

➤ Научни приноси с теоретичен характер

Изведена е таксономия от социални и педагогически детерминанти на факторите, обуславящи феномена “дете, лишено от родителски грижи”. Внесен е анализ на социалните доклади на настанените деца в специализирана институция, като се уточнява, че почти не се документират случаите в които самите родители са били обект на грижите на специализирана институция и по-специално на дом за деца, лишени от родителска грижа. Независимо от това дългогодишната практика показва нагласата при такива родители да очакват грижите за техните деца да бъдат поети от институциите (държавата) [16], [50].

С безапелационна аргументираност са изведени дескриптори за усъвършенстване на нормативна уредба, свързана с дейността на домовете за деца, лишени от родителска грижа в съответствие с динамиката в развитието на алтернативни социални услуги. Отбелязано е, че претърпените промени в социалните услуги са по посока спазване на правата на детето и подкрепа на семействата в риск [1], [18], [50].

Многопластово са интерпретирани значими проблеми в личностното развитие на детето, отглеждано и възпитавано в специализирана институция, като се акцентира на значимостта на сензорната стимулация, емоционалните и комуникативни релации с връстници и възрастни, наличието на адекватни модели за формиране на персонална

идентичност и други [1], [3], [5], [12], [50], [51], [53]. Отдиференцирани са особеностите в организацията на груповата работа с детето, подбора на форми и методи за педагогическо взаимодействие и организацията на подкрепяща среда на детето. Анализирани са спецификите на работа с Т-групи, групи за терапия чрез изкуство, групи за терапия чрез танци, ролеви игри в група и др. [1], [4], [2], [12], [17], [29], [50], [51], [53].

Систематизирани са основните професионални характеристики на специалистите, работещи в социално-педагогическата сфера и на различните ролеви позиции, които възпитателят изпълнява като водещ на групата в специализираната институция. [1], [10], [28], [30], [50], [51]. Създаден е мотивациония профил на специалистите, работещи в специализирана институция и са интерпретирани особеностите в профила, перспективите за кариерно развитие и професионално усъвършенстване в процеса на педагогическото взаимодействие с детето [1], [6], [48], [50].

Социално-педагогическото пространство на познание е обогатено с разработена тематика за теоретичния базис, унифицираността на понятийно-терминологична система, изследователския инструментариум и съдържателност. Разработени с логическа обоснованост са социално-педагогически модел за работа с деца и лица със социални проблеми, система на социално-педагогическата работа с деца и лица със социални проблеми и фундаменталните сфери на дейност на социалния работник [30], [52].

✓ **Научни приноси с приложен характер**

Разработен и апробиран в практиката е авторски модел за социална адаптация и ресоциализация на деца, отглеждани и възпитавани в дом за деца, като са апликирани ефективни практики за индивидуална и групова работа с децата. [1], [2], [17], [24], [43], [47], [50], [51]. Специален акцент в съдържателното направление на модела е изведен към организацията и осъществяването в практиката на модулите: утринна среща и ателиета, формирани на доброволен принцип [1], [19], [24], [50], [51]. Въведена е съ-авторска програма за формиране у децата на умения за независим живот, съвместно с екипа на Дом за деца, лишени от родителска грижа “Детелина” гр. Плевен и Международни социални служби – България, като в програмата се акцентира на формиране на компетентности за учебен труд при децата [7], [12], [50], [53]. Иновирани и въведени са програми за здравно възпитание, физическо възпитание, правата на детето в специализирани институции за деца, лишени от родителски грижи. Програмите са подходящи за реализация и при деинституционализирана подкрепа и консултиране [1], [7], [11], [15], [27], [25], [42], [44], [50], [51], [53]. От изключително значение за социалното приемане, социалното включване и деинституционализацията на децата от домовете е създадения и апробиран Дейностен план за преодоляване на негативните атитюди и предразсъдъци. Дейностният план е изведен елегантно в актуалното звучене [20], [36], [50].

Въведен е приложен модел за професионално развитие, усъвършенстване и перманентна квалификация на специалистите, работещи с децата, лишени от

родителска грижа. Разработен и приложен в практиката е авторски дейностен план за повишаване мотивацията на персонала работещ с децата. Планът е конструиран четирикомпонентно чрез система за перманентна квалификация, лична професионална реализация, материално стимулиране и подобряване на работната среда. В йерархичен разрез, планът се декомпозира чрез оценка на дейността на всеки специалист, през рейтинг-скала съобразена с професионалните характеристики на всяка професия [1], [6], [10], [19], [24], [26], [32], [41], [50], [51]. Въведени са иновативни практики във формирането на организационни релации между институциите, работещи с децата, лишени от родителски грижи. Ярко се открояват новаторски акценти за индивидуалната работа с детето, преодоляване на негативни стереотипи, формиране на умения за независим живот [9], [12], [20], [37], [40], [50], [51], [53]. Демонстрирани са възможностите за комплексно използване на интерактивни методи в социално-педагогическата практика [1], [45], [53].)

Прецизно и с креативност са манифестирани приложенията на интерактивни методи за индивидуална работа и работа в малка група със студентите. Фокусът е към метода “рисунка на символ” за определяне основните характеристики на насилието и тактиките на семейно възпитание; изработка на колаж за създаване на общност; мозъчна атака и работа в малка група за изясняване общите и специфични изисквания при използване методите за социално-педагогическа работа; работа по проект, като метод на обучение в социално-педагогическата практика [21], [22], [23], [35], [39], [49], [50], [51].

➤ **Научно-приложни приноси с оригинален характер**

С научна и лична пристрастност, са направени тълкувания относно особеностите в социалната дейност при интеракциите с индивидуалните особености на детето, социалния му статус, детерминиран от специфичността на житейската му история. Осъществен е обстоятелствен анализ на ефективността от приложения в практиката модел за социална адаптация и ресоциализация на детето, лишено от родителска грижа. Интерпретирано е приложението на отделни програми - формиране на умения за независим живот, здравно възпитание, физическо възпитание, права на детето. [1], [11], [12], [15], [17], [25], [43], [50], [51], [53].

Разработени са Комуникационна стратегия и към нея е апликирана Харта за сътрудничество на институциите ангажирани с грижите за децата, лишени от родителска грижа. В Хартата са внесени конкретизации относно обвързаността ѝ с действащите нормативни документи, периода на партньорство, сферите на сътрудничество и ресурсите гарантиращи изпълнението на поетите ангажименти от страните [37], [40], [50], [51].

С аналитичност, и на базата на осъществени проучвания са изведени проблемите и са трасирани необходимостта и конкретизацията на Държавни образователни изисквания като стандарти в подготовката на кадри, свързани с единни изисквания за професионална подготовка по професията “приемен родител” [34].

Новост за педагогическите и социално-педагогическите области на практиката са интерпретираните особености на мотивацията на специалистите, работещи в специализирана институция. В обосновани и логически приличащи модели са

изведени препоръки за подобряване на климата на работното място и работната среда. Въведен е модел за приобщаване на младите специалисти към екипа на детската група. Поставят се актуални проблеми за решаване, свързани с общуването, загрижеността, взаимовръзките и формирането на общност, чрез които се формира и социално-педагогическа среда [26], [32], [41], [46], [50].

В съ-авторство е разработена приложна програма за работа с деца, лишени от родителски грижи – „Формиране на учения за независим живот”, която е декомпозирана в пет основни направления: „Всекидневни умения за живот”, „Умения за живот, свързани с жилището и местните услуги”, „Социални и личностни умения за живот”, „Човешкото тяло”, „Управление на свободното време” с разработени към тях примерни занятия [12], [50], [53].

Внесени са оригинални интерпретации на резултати от авторски изследователски процедури по отношение на ефективността на приложените методи в обучението във висшите училища по отношение на потребностите от обогатяване на учебното съдържание; използване на допълнителни форми на обучение по проблеми, свързани със социалната работа с жертвите на насилие; формиране на социална чувствителност на студентите към проблемите и възможните им решения в бъдеща професионална реализация [21], [22], [23], [39], [49], [50], [51]. Интересни релации са изведени към професионалната мотивация, практическо обучение и бъдещо кариерно самодетерминиране и развитие [8], [35], [38], [50], [51].

Анализирани са проблемите на здравното възпитание на младежи от ромска етническа общност и потребността от включване на възрастния човек в интересни и значими за него дейности. Направени са препоръки по посока на изграждане на програми за работа с тези социално-рискови групи: програма за здравно възпитание на младежи от ромска етническа общност; програми за включване на възрастните хора в интересни и достъпни за възрастта им дейности [13], [31], [33].

➤ Научно-приложни приноси с потвърдителен характер

Потвърдена е ефективността от използването на иновативни форми и методи за работа с детето, лишено от родителска грижа в процеса на социалната му адаптация и ресоциализация, като са изведени реални факти от социално-педагогическата практика [1], [11], [15], [17], [25], [43], [47], [50], [51].

Резултативността от приложените модели и програми за професионална реализация на специалистите, работещи в специализирана институция, както и резултативността на съвместната работа между специалистите от специализираната институция и техните партньори по различни проекти са потвърдени от получените реалните резултати в практиката [12], [20], [26], [32], [37], [40], [53].

Внедряването в учебния процес на дейности, свързани с разработването и реализирането на проекти се прецизира като условие за формиране и развитие на професионални умения у бъдещите специалисти в социално-педагогическата практика. Изпълнението на планираните дейности студентите приемат като предизвикателство, като възможност да приложат в практиката усвоените теоретични знания. Студентите реализират своите идеи в подкрепяща и сигурна среда, учат се да вземат решения, да

поемат отговорност. Аргументира се развитието на социалната чувствителност на студентите към проблемите и възможните им решения в бъдещата професионална реализация в областта на социалната практика [49].

8. Лични впечатления

Д-р Искра Петкова е специалист в областта на теорията на възпитанието, дидактиката и социалната педагогика. Призната е както в научните среди, така и в практиката. Нейните задълбочени и интересни проучвания, персоналната ѝ ангажираност с проблемите на възпитанието и компетентностите на децата, с проблемите на техните родители, колегиално коректното отношение ѝ в академичните среди я поставят в категоричната ѝ правота да претендира за академичната длъжност „доцент“. Публикациите ѝ, преподавателската ѝ дейност, участието ѝ в проектна дейност, в научни съвети и научни комитети, в международни и национални научни форуми, говорят ясно и красноречиво за последователността, задълбочеността, професионалната обективност и научното майсторство на д-р Искра Петкова, при изследване на проблемните области в областта на теория на възпитанието и дидактиката.

Заклучение

Материалите, с които д-р Искра Петкова участва в конкурса, са в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му, както и изискванията на Медицински Университет - Плевен за развитие на академичния състав и многократно надхвърлят препоръчителните критерии. Представеният пакет от документи и публикации, изискуеми за конкурса, демонстрират по безапелационен начин, че Петкова се представя по достоен начин.

Уважаеми членове на научното жури,
Запознаването ми с цялостната дейност на д-р Искра Петкова и постигнатите от нея резултати, ми позволяват убедено да предложа на членовете на Уважаемото научно жури да подкрепи с положителния си вот избора на д-р Искра Петкова за заемане на академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика).

Пловдив,
31.10.2013 г.

Рецензент:
/проф. д-р Дора Левтерова/